

Ioan ALEXANDRU

Autocrația electivă
vs
Democrația parlamentară

Elective autocracy
us
Parliamentary democracy

Ioan ALEXANDRU

**Autocrația electivă
vs
Democrația parlamentară**

**Universul Juridic
București
- 2015 -**

Editat de **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Copyright © 2015, **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul
scris al **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOȚIT DE SEMNĂTURA
AUTORULUI ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE
INTERIORUL ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

IOAN, ALEXANDRU

Autocrația electivă vs. Democrația parlamentară /

Ioan Alexandru. - București : Universul Juridic, 2015

Bibliogr.

ISBN 978-606-673-671-8

342.53

REDACȚIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.666**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL tel.: **021.314.93.15**
DISTRIBUȚIE: fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

MOTTO

Le pouvoir ne se partage pas

Edouard Balladur

(Conversation avec François Mitterrand
Librairie Arthème Fayard, 2009)

Prefață

Avatarurile democrației parlamentare

Invitația onorantă pe care mi-a adresat-o profesorul Ioan Alexandru de a scrie o prefață la noua sa carte *Autocrația electivă vs. democrația parlamentară* îmi prilejuiește șansa de a formula două obiective pe care voi încerca, foarte pe scurt, să le ating. Primul e acela de a accentua asupra importanței și stringenței câtorva dintre temele analizate de dânsul; al doilea e de a nota că instrumentele pe care le avem atunci când abordăm astfel de teme pot fi uneori foarte diferite; mai cu seamă se întâmplă așa când venim dinspre domenii de cercetare foarte diferite. Profesorul Alexandru privește din perspectivă juridică, eu fac același lucru dinspre știința (și teoria) politică. Uneori aceleași concluzii sunt atinse; dar mijloacele prin care se ajunge acolo pot fi foarte diferite. Însă, dacă se întâmplă ca, în aceste feluri diferite, să se conchidă la fel, cu atât mai mult putem spera că am ajuns la puncte de vedere care, cu o mai mare îndreptățire, pot fi considerate corecte.

I

Lumea modernă este una a democrației, în care toți membrii societății au drepturi și libertăți egale. Unul dintre cei mai mari filosofi politici ai secolului trecut – e vorba de J. Rawls – formula această idee de bază astfel: societatea este un sistem echitabil de cooperare socială între persoane libere și egale între ele¹. Acum aproape trei secole Montesquieu – un autor esențial pentru profesorul Alexandru – formula, într-o altă perspectivă, susținerea că egalitatea dintre oameni are un rol pivotal în societate: „Ceea

---

¹ J. Rawls, *Justice as Fairness. A Restatement*, Harvard University Press, Cambridge, 2003, p. 5-8; J. Rawls, *A Theory of Justice*, Oxford University Press, 1971, p. 4.

ce eu numesc virtute în republică este dragostea de patrie, adică dragostea de egalitate. Aceasta nu este nici virtutea morală, nici virtutea creștinească, ci virtutea politică și ea constituie resortul ce pune în mișcare guvernământul republican¹”.

În cartea de față profesorul Alexandru analizează cu subtilitate modul în care societățile contemporane democratice reușesc (sau nu) să manifeste practic această virtute. Din complexitatea imensă a problematicii, domnia sa se oprește asupra unui aspect particular: felul în care interesele și preferințele membrilor societății ajung să fie exprimate în plan politic. Și mai precis, cum sunt exprimate ele prin intermediul instituției politice a Parlamentului. Parlamentul este, în concepția sa, instituția care – ca rezultat al votului universal – reflectă cel mai bine interesele și preferințele membrilor societății. De aceea, rolul său ar trebui să fie determinant în politicile aplicate în societate².

Or, în deceniile recente evoluțiile politice au avut o direcție prea puțin concordantă cu această imagine de fundament a unei societăți democratice. Profesorul Alexandru consideră că mutațiile care au avut loc pot fi caracterizate ca forme ale unei degradări accentuate a rolului parlamentului în raport cu celelalte instituții politice. Astfel, în deceniile din urmă ideile acceptate tradițional privind separarea puterilor în stat au fost puse sub semnul întrebării; rolul parlamentului, ca putere legislativă, apare astăzi ca perimat (într-o lume în care statul devine tot mai birocratizat); dimpotrivă, puterea executivă își amplifică rolul într-o măsură incomparabilă cu cea din vremuri mai vechi³; conflictele

---

¹ Montesquieu, *Despre spiritul legilor*, I, Ed. Științifică, București, 1964, p. 3.

² Voi cita aici un pasaj relevant din §2.1. Scrie autorul:

„Ar exista deci o putere unică ce s-ar manifesta mai întâi prin acte de voință inițială – puterea legislativă – și s-ar exercita la un grad inferior prin acte de executare a legilor – puterea executivă, sau acte de înfăptuire a justiției – puterea judecătorească”.

³ Profesorul Alexandru discută pe larg raportul dintre politică și administrație: este administrația parte a puterii executive? Oricum deciziile de la nivelul administrativ sunt tot mai importante în statul contemporan.

constituționale se amplifică, alături de fenomene precum inflația legislativă și insecuritatea juridică.

Aceste schimbări în modul în care parlamentul funcționează astăzi nu pot fi însă înțelese în întregime dacă nu vedem și cealaltă față a monedei: anume, tendința de expansiune a puterii executive. Într-un sens, o astfel de expansiune este de așteptat, e „naturală”. Cum nota Montesquieu, „experiența de totdeauna ne învață că orice om care deține o putere este înclinat să abuzeze de ea și că el merge mai departe așa până ce dă de granițe¹”.

Profesorul Alexandru aduce în discuție câteva dintre procesele care au avut și au loc în acest sens. Mai întâi, puterea tinde să se personalizeze. Deciziile sunt tot mai puțin colective, ci ajung tot mai mult să exprime poziția unei singure persoane – cea aflată în vârful unei oarecare piramide. Așa cum scrie autorul cărții de față, există o propensiune tot mai puternică de transformare a democrațiilor în autocrații: „viața politică a democrațiilor reale se ... aseamănă din ce în ce mai mult cu cea a unui autocrat, adică o putere personală care pretinde că are susținerea voinței populare”; astfel se ajunge la arbitrar și la abuz, la identificarea alegerilor cu legitimarea unei persoane (a unui „Duce”). Mutația aceasta prin care raporturile sociale, publice, sunt personalizate este conservatoare: o societate democratică este caracterizată prin prevalența în cadrul ei a regulilor anonime² – spre deosebire de societățile anterioare, în care relațiile personalizate (de exemplu, de tipul celei dintre patroni și clienți) au fost dominante; or, recrudescența puterii personalizate este o formă exemplară de degradare a caracterului anonim al funcționării unei societăți democratice.

În al doilea rând, modalitățile prin care se realizează reprezentarea preferințelor membrilor societății și-au dovedit în timp limitele. Oricum s-ar încerca să se construiască un sistem elec-

---

¹ Montesquieu, *Despre spiritul legilor*, I, partea a doua, cartea XI, cap. VI, p. 194. Acest citat e dat și de profesorul Alexandru.

² O regulă anonimă este una pentru care identitatea celor cărora ea li se aplică este irelevantă: ea se aplică în mod egal tuturor.

toral, el va exhiba întotdeauna nu doar virtuți, ci – iar uneori cu precădere – limite. Plecând de aici, se poate argumenta că regulile de alegere sunt întotdeauna manipulabile: preferințele votanților pot fi denaturate; mai mult, votanții înșiși au uneori stimulente pentru a nu vota sincer, ci strategic¹. În știința politică, așa cum se știe, M. Duverger s-a încumetat chiar să susțină că sistemele electorale majoritariste impun cu forța unei legi un astfel de comportament strategic al votanților.

Citind paginile scrise de profesorul Alexandru se naște imediat tentația de a oferi exemple (fie altele decât cele date de dânsul, fie unele care să le completeze pe acelea) sau de a produce noi argumente în același sens. Voi ceda și voi da și eu mai jos două exemple. Primul e cel al sistemului electoral din România, așa cum a fost acesta aplicat în ultimele două alegeri parlamentare. Al doilea, privește un caz particular al raportului dintre executiv și legislativ: voi argumenta că, în România ultimului deceniu, există un sens bine definit în care se poate spune că executivul a reușit să își subordoneze legislativul.

Să încep cu primul exemplu. În 2008 și 2012 în alegerile parlamentare din România² s-a aplicat un sistem electoral extrem de ciudat. Cum remarca și profesorul Alexandru, acesta poate fi caracterizat, într-un limbaj mai tehnic, ca fiind mixt: el îmbină o regulă proporțională cu principiul majoritar.

Pentru ambele camere ale Parlamentului – Senatul și Camera Deputaților – s-a aplicat aceeași regulă electoral. Formal, ea funcționează astfel: fiecare votant alege un singur candidat care e

---

¹ Aș aminti aici că există rezultate foarte riguroase în acest sens obținute de cercetătorii care au lucrat în domeniul cunoscut azi ca teoria alegerii sociale.

² Pentru o analiză a celor două alegeri parlamentare a se vedea, de exemplu, Roescu, A.-M. *Competiția intra- și interpartinică în alegerile parlamentare din 2008 și 2012 din România*, în Miroiu, A., Cerkez, Ș. (eds.), *Competiția politică în România*, Ed. Polirom, Iași, 2013; King, R.F., Marian, C.G., *Antagonism and austerity: The December 2012 Romanian parliamentary elections*, *Electoral Studies*, 34 (2014), p. 310-315. Marian, C.G., King, R.F., *Plus ça change: Electoral law reform and the 2008 Romanian parliamentary elections*, *Communist and Post-Communist Studies*, 43 (2010), p. 7-18.

propus de un partid politic (sau este candidat independent) într-un colegiu așa-numit uninominal, adică un colegiu în care în principiu se alege un singur membru al camerei. Numărul de locuri în camera respectivă care este alocat unui partid (sau alianță electorală) e determinat, mai întâi, prin luarea în considerare doar a partidelor sau alianțelor care au trecut pragul electoral național și apoi prin folosirea unor tehnici precise de alocare (mai întâi se aplică o cotă Hare și apoi metoda d'Hondt). Dată fiind această alocare a locurilor pentru fiecare circumscripție electorală (județ, municipiul București sau diaspora), ele sunt atribuite candidaților în felul următor. Mai întâi, candidații care au obținut majoritatea absolută a voturilor în colegiul lor sunt declarați câștigători, iar locurile respective se scad din numărul total al locurilor partidului sau coaliției respective. Dacă astfel nu au fost ocupate toate locurile, se procedează la o doua distribuție a acestora. Se construiește o listă cu toți candidații din circumscripție¹ în funcție de numărul total de voturi obținute de fiecare dintre ei, fără a ține seamă de colegiul în care ei au candidat și de partidul ori alianța pe care o reprezintă. Locurile rămase se alocă în ordinea de pe această listă, urmărindu-se însă respectarea a două reguli: 1) partidul candidatului are încă locuri alocate de distribuit; și 2) locul din colegiul candidatului nu a fost deja câștigat de un alt candidat. Dar, dacă un partid a obținut mai multe majorități decât numărul total de locuri atribuite lui conform procedurii menționate mai sus, sunt alocate unele locuri adiționale în camera respectivă pentru partidele sau alianțele care nu au reușit astfel să ocupe toate locurile: chiar dacă într-un colegiu un candidat a fost în prima etapă declarat câștigător, dacă alte partide mai au încă locuri de distribuit, un nou candidat poate, de asemenea, să fie declarat câștigător în acel colegiu. Cum voi arăta imediat, această a doua situație a prevalat în alegerile din 2012.

---

¹ Mai precis, această listă se face la nivel național, dar se folosește doar lista candidaților din circumscripția respectivă.